

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-1-142-147>

Л. А. Павлова, студентка
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУПУТНІХ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Статтю присвячено розгляду сутності й місця супутніх договорів у сфері угод з питань інтелектуальної власності. Наведено легальну та доктринальну класифікації договорів у сфері інтелектуальної власності, запропоновано узагальнену класифікацію з урахуванням специфіки договорів супутнього характеру. Розкрито співвідношення цієї групи договорів із суміжними, визначено нормативне закріплення договорів, наведено характеристику окремих видів з позиції істотних умов.

Ключові слова: договори у сфері інтелектуальної власності, розпорядження майновими правами, супутні договори, договори організаційного характеру, договір між співавторами, договір про нерозголошення конфіденційної інформації.

L. A. Pavlova. Legal characteristics of supplementary agreements in the intellectual property field

The problems of legal regulation of the supplementary agreements in the intellectual property sphere are researched in the article. This article deals with the types of contracts of disposal of intellectual property rights under Ukrainian legislation and other non-disposal agreements. Legal regulation of agreements in intellectual property field is performed by the Civil Code of Ukraine and by acts of special legislation. Also, participants in civil relations may infer some type of contract that does not provide acts of civil law but can be based on the principle of freedom of contract.

This article also gives examples of the most popular classifications of contracts of disposal of intellectual property rights, such as legal classification or classification based on the volume and nature of the rights that are completely alienated or temporarily granted under the contract. The article proposes a generalized classification, which is based on the essence of contracts that can be concluded in the field of intellectual property. This classification proposes, among other things, to allocate a group of supplementary agreements that are not intrinsically directed to the disposal of intellectual property rights, but may precede this process or mediate it at different stages of the creation, use of the object of intellectual property, as well as the management of intellectual property rights.

The article also mentions the delineation of related concepts, such as “contracts for representation”, “organizational agreements”, etc. The paper also examines the aspects of the normative consolidation of supplementary agreements in the legislation of Ukraine. Examples of essential conditions in supplementary agreements are given.

This paper specifies the supplementary agreements in the field of intellectual property as a special group of agreements, which is important for the realization of the rights and legitimate interests of the authors of intellectual property objects or their assignee. The main features and functions of the contracts of this group are investigated and given, their influence on the development of the system of obligations in the field of intellectual property is determined. The question of the essence and place of contracts of this group in the system of intellectual property transactions in general is disclosed.

Key words: agreements in the intellectual property sphere, disposal of intellectual property rights, supplementary agreements, organizational agreements, agreement between co-authors, non-disclosure of confidential information.

© Л. А. Павлова, 2019

Постановка проблеми. У сучасних правових реаліях договір посідає центральне місце серед юридично значущих способів опосередкування суспільних відносин і все частіше розглядається як комплексне юридичне явище. У сфері інтелектуальної власності укладаються договори, що спрямовані на розпорядження майновими правами, тобто договір про повну передачу (відчуження прав) або про тимчасову передачу (ліцензії тощо) на вже створені об'єкти інтелектуальної власності. Також договорами може бути передбачене створення нового об'єкта й у подальшому передбачається розподіл прав на нього. Проте існують такі договори, які не можуть бути зараховані до договорів жодної із цих категорій, – супутні договори, що опосередковують процес створення, використання об'єктів інтелектуальної власності або процес розпорядження правами на них. Станом на сьогодні цивільне законодавство доволі поверхово розкриває специфіку цих договорів, а правова доктрина не містить єдиної узгодженої позиції стосовно місця супутніх договорів у системі угод у сфері інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці договорів у сфері інтелектуальної власності й місця супутніх договорів приділялась увага в наукових працях таких учених: Ю.Л. Бошицького, В.С. Дмитришина, О.С. Яворської, О.М. Мельник, А.О. Кодинця та А.А. Амангельди.

Мета статті – надати правову характеристику договорам супутнього характеру, визначити їх місце в системі угод у сфері інтелектуальної власності, охарактеризувати їх особливості та нормативне закріплення.

Виклад основного матеріалу. Договори у сфері інтелектуальної власності підпорядковані загальним вимогам цивільно-правових норм. Отже, договором визнається угода двох або більше осіб, яка спрямована на виникнення, зміну чи припинення правовідносин між ними. Іншими словами, договір – це угода про виникнення, зміну чи припинення їхніх прав і обов'язків. У договорі виражається воля його двох сторін, яка має збігатися. Договір є одним із видів правочинів, а саме: двостороннього правочину, в якому виникнення, зміна чи припинення прав та обов'язків настає лише на підставі волевиявлення обох сторін [1, с. 140].

У юридичній доктрині класифікація договорів у сфері інтелектуальної власності наведена за багатьма підставами, що пов'язано з їх складною структурою та значною кількістю поіменованих і непоіменованих різновидів. Так, за загальним правилом, легальна класифікація договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності представлена статтею 1107 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), а також договором застави, можливість укладення якого підтверджується частиною 3 статті 424 ЦК України. До договорів у сфері інтелектуальної власності належать також договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт і договір комерційної концесії, хоча зазначені договори й виділені в окремі глави (глави 62, 76 ЦК України та главу 16 ГК України) [2; 3].

Окрім згаданої класифікації, у науковій літературі пропонується групувати договори за багатьма іншими підставами. Найпоширенішою та найбільш усталеною є класифікація за змістом інтелектуальної діяльності, тобто поділ на договори в галузі наукової, літературної й мистецької діяльності. Проте, з іншого боку, ця позиція є найбільш спрощеною й узагальненою, що не достатньо для глибокого дослідження всіх видів договорів, що можуть укладатися в цій сфері.

За класифікацією В. Дмитришина, договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності можна поділити на такі, згідно з якими відчужуються майнові права інтелектуальної власності, та договори, відповідно до яких передаються майнові права інтелектуальної власності в тимчасове користування (наприклад, ліцензія та ліцензійний договір) [4, с. 34]. Згідно з позицією Ю. Бошицького, договори щодо розпорядження поділяються на дві такі групи: договори, які сприяють створенню об'єкта права інтелектуальної власності,

і договори щодо розпорядження майновими правами на вже створені об'єкти права інтелектуальної власності [5, с. 370]. Варто зауважити, що ці класифікації спрямовані на групування тих договорів, що безпосередньо стосуються процесу розпорядження майновими правами інтелектуальної власності й не враховують інші правовідносини, які можуть складатись у зв'язку зі створенням або використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Найбільш узагальнено можна запропонувати таку класифікацію договорів у сфері інтелектуальної власності за їх сутністю або змістом:

1. Договори, спрямовані на відчуження майнових прав інтелектуальної власності (зокрема договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності).

2. Договори на тимчасову передачу/надання в користування майнових прав інтелектуальної власності повністю або частково (зокрема ліцензії, ліцензійні договори).

3. Договори про створення за замовленням і використання об'єкта інтелектуальної власності (наприклад, однойменний договір, передбачений статтею 1112 ЦК України, договори на виконання науково-дослідних робіт).

4. Супутні договори (зокрема договір між співавторами, договір між працівником і роботодавцем про розподіл майнових прав на твір, договір із представником у справах інтелектуальної власності (патентним повіреним), договори, які стосуються управління майновими правами авторів на колективній основі, договір про нерозголошення конфіденційної інформації тощо).

Перелік прикладів таких договорів може бути продовжений. Варто зауважити, що таке групування проведене на основі того, які цілі переслідуються під час укладення договору – відчужити права, тимчасово їх передати (стосовно перших двох груп, коли об'єкт інтелектуальної власності вже створений), узяти на себе зобов'язання створити об'єкт інтелектуальної власності й узгодити розподіл прав на нього (третя група). Перші три групи і стосуються розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Четверта ж група узагальнює ті договори, які безпосередньо не спрямовані на розпорядження майновими правами, проте так чи інакше його опосередковують або в інших випадках укладають у сфері інтелектуальної власності.

Так, під супутніми договорами у сфері інтелектуальної власності розуміють договори, що безпосередньо не спрямовані на створення та використання об'єкта інтелектуальної власності, надання в тимчасове користування або відчуження майнових прав інтелектуальної власності, проте опосередковують ці правовідносини, об'єктом яких є об'єкти права інтелектуальної власності.

Окремому уточненню підлягає питання співвідношення категорії «супутні договори» з представленими в науковій літературі категоріями, такими як «договори організаційного характеру», «представницькі договори», «агентські», «допоміжні», «договори, що регулюють порядок використання об'єктів інтелектуальної власності». Категорія «супутніх» договорів є збірним поняттям щодо таких категорій, як договори «представницькі» та «агентські», оскільки вони відображають лише два з багатьох видів супутніх договорів, що можуть укладатись у сфері інтелектуальної власності (а саме договір з представником у справах інтелектуальної власності (патентним повіреним) і договори на управління майновими правами авторів на колективній основі). Категорія «договори, що регулюють порядок використання об'єктів інтелектуальної власності» також поширюється лише один аспект супутніх договорів і не може бути розповсюджена на договір про представництво патентним повіреним. Щодо співвідношення понять «супутні» й «допоміжні», то такі категорії загалом можна вважати синонімічними.

О. Яворська визначає договори організаційного характеру як такі, що опосередковують створення, використання та розпорядження як об'єктів інтелектуальної власності, так і прав

на них і виконують, по суті, допоміжні функції, зараховує до них також договір про створення аудіовізуального твору, який укладається між режисером-постановником, автором сценарію та (або) текстів, діалогів, автором спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього, художником-постановником, оператором-постановником, і договір між упорядником збірника, антології, енциклопедії та інших складених творів та авторами творів, які планується включити до таких збірників [6, с. 308–309]. Стосовно останнього договору варто зазначити, що Законом України «Про авторське право та суміжні права», а саме в пункті 7 частини 3 статті 15, указано, що виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти включення творів як складників до збірників, антологій, енциклопедій тощо [7]. Іншими словами, таке право належить до майнових прав автора, а тому договір між упорядником збірника, антології, енциклопедії та інших складених творів та авторами творів, які планується включити до таких збірників, є авторським договором, що безпосередньо спрямований на розпорядження майновими правами автора. Отже, такий договір дійсно є організаційним за своєю природою, оскільки спрямований на врегулювання взаємних прав та обов'язків і не передбачає створення нового об'єкта інтелектуальної власності або повного відчуження майнових прав, проте супутнього або допоміжного характеру не має.

Отже, проаналізувавши місце супутніх договорів у системі угод, які стосуються аспектів інтелектуальної власності, можна виділити основні ознаки та функції, що ці договори виконують. Так, супутні договори за своєю сутністю:

1. Є факультативними, оскільки укладаються в конкретно визначених випадках за необхідності. Наприклад, відносини між співавторами можуть бути узгоджені в окремому договорі, а можуть визначатись за загальними правилами. Розподіл майнових прав на службовий об'єкт між працівником і роботодавцем може бути передбачений у трудовому договорі (контракті) й не визначатись окремим договором. До того ж договір на представництво патентним повіреним може укладатись у тих випадках, коли є необхідність виконати доручення з приводу подачі заявки на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності або вжиття заходів щодо підтримання чинності охоронних документів. Варто зазначити, що залучення представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) є обов'язковим у випадках, коли заявником є іноземець.

2. Є допоміжними, адже, незважаючи на те що супутні договори можуть і не укладатись окремо, у тих випадках, коли сторони все ж дійшли згоди щодо такого укладення, такі договори спрямовані на узгодження лише окремих питань, що стосуються створення, використання об'єкта інтелектуальної власності або розподілу прав на нього.

3. Мають організуючий вплив в аспекті встановлення особливих умов, відповідно до яких будуть розвиватись правовідносини між їх сторонами.

Отже, супутні договори виконують, окрім загальних функцій, притаманних усім цивільно-правовим договорам (ініціативну, інформаційну тощо), також й особливі функції, такі як координаційна, що виявляється в узгодженні особливих правовідносин між його сторонами.

Більшість із супутніх договорів нормативно закріплено в тих чи інших Законах і підзаконних актах. Так, частиною 3 статті 436 визначено, що відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір здійснюється всіма співавторами спільно. Також стаття 428 містить положення, що право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, може здійснюватися за договором між ними. Уважаємо, що ця норма може бути застосована щодо договору між працівником і роботодавцем про розподіл майнових прав на службовий твір, особливо враховуючи положення частини 2 статті 429: майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у

зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, і юридичній або фізичній особі, де або в якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором [2].

Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1994 року № 545, передбачено, що патентний повірений діє за дорученням особи, яку він представляє. Це доручення засвідчується договором, довіреністю або іншим документом, що підтверджує його повноваження відповідно до законодавства [8].

Законом України «Про доступ до публічної інформації», а саме статтею 7, передбачено, що конфіденційна інформація – інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, і яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов [9]. У положеннях Цивільного (глава 46) і Господарського (стаття 162) кодексів України також містяться посилання на право власника комерційної інформації, що є конфіденційною, на вжиття заходів щодо захисту такої інформації. В умовах стрімкого розвитку ринкових відносин, ведення конкурентної боротьби цілком зрозумілою є роль подібних угод з метою охорони конфіденційності технічної, організаційної та іншої комерційної інформації.

Якщо говорити про істотні умови договорів супутнього характеру, то, наприклад, предметом договору між співавторами буде виступати порядок узгодження діяльності між ними задля досягнення спільних результатів, створення нового об'єкта інтелектуальної власності, порядок використання твору, зміни чи припинення взаємних прав та обов'язків. Предметом договору між працівником і роботодавцем є розподіл майнових прав на твір, створений працівником під час виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання/трудоного договору (контракту) між ним і роботодавцем [10]. Відповідно, предметом договору про нерозголошення конфіденційної інформації є врегулювання відносин між сторонами з приводу дотримання режиму нерозголошення, тобто вжиття всіх необхідних заходів щодо збереження конфіденційності інформації, яка стає відомою сторонам у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором, договором надання послуг тощо.

За загальним правилом, ці договори укладаються в простій письмовій формі з визначенням конкретного строку дії або без, а також на різних етапах створення об'єкта інтелектуальної власності. Наприклад, договір між співавторами може бути укладений на стадії підготовки до створення твору й розподіляти обсяги роботи, встановлювати етапність виконання, порядок узгодження частин між собою.

Вплив супутніх договорів на сферу інтелектуальної власності можна прослідкувати в багатьох випадках. Так, наприклад, наявність угоди між співавторами можна вважати превентивним механізмом щодо виникнення суперечок у майбутньому та способом дотримання встановлених правил і правового режиму відносин між співавторами. Укладення окремої угоди про розподіл майнових прав на службовий твір може вважатися важливою умовою дотримання особистих немайнових та особливо майнових прав творця об'єкта інтелектуальної власності, створеного в порядку виконання трудового договору, службового завдання тощо. Важливим є й договір про нерозголошення конфіденційної інформації, який може укладатись у багатьох випадках – із працівником під час прийому на роботу, з контрагентом, наприклад, у сфері трансферу технологій, як додаткова гарантія збереження секретності комерційного досвіду під час укладення договору комерційної концесії тощо.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, існує багато доктринальних підходів до класифікації договорів у сфері інтелектуальної власності. Більшість із них спрямована на впорядкування системи договорів, що передбачають

розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, тобто договорів, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, повне відчуження або тимчасову передачу виключних майнових прав. Проте дедалі більше уваги починає приділятися договорам супутнім, що безпосередньо не стосуються процесу розпорядження, але є важливими для врегулювання організаційних відносин між суб'єктами права інтелектуальної власності й загалом опосередковують їх.

Список використаних джерел:

1. Право інтелектуальної власності: підручник / за ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. Київ: Ін Юре, 2002. 287 с.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
4. Дмитришин В.С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Інст. інтел. власн. і права, 2008. 248 с.
5. Цивільне право України: академ. курс: підручник: у 2 т. / заг. ред. Я.М. Шевченко. 2-ге вид., допов. і преробл. Київ, 2006. Т. 2: Особлива частина. 520 с.
6. Яворська О.С. Договори у сфері інтелектуального права: проблеми застосування чинного законодавства. *IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*: збірник матеріалів науково-практичної конференції. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 306–316.
7. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
8. Про затвердження положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.1997 № 938. *Офіційний вісник України*. 1997. № 35. С. 95.
9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
10. Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності щодо правового режиму службових творів. URL: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ada2c9ec-4ce3-4e61-b743b5afd540e4d3&title=RekomendatsiiSchodoPravovogoRezhimuSluzhbovikhTvoriv&isSpecial=true>.